

Kuopion katoava kasvimaailma

Pertti Renvall, Reino Fagerstén, Jorma Knuutinen & Outi Vainio

sivut 18-19

Kuopion kasvien tulevaisuus

Kuopion luonnontieteellisen museon julkaisuja 6

KUOPION KASVIEN TULEVAISUUS

Hävinneitä lajeja 69, uhanalaisia 68!

Kuopion kasvilajisto on tämän selvityksen perusteella köyhtynyt hätkähdyttävän rajusti siitä, mitä se oli esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella. Ero nykypäivän ja 1960-luvunkin välillä on lajistollisesti huima. Osa taantumasta lienee näennäistä ja joiltakin osin selitettävissä kasviharrastuksen viime vuosikymmenten laantumisella ja siitä johtuvalla nykyesiintymien suhteessa pienemmällä löytöprosentilla tai tämän tutkimuksen tiettyjen lajien puutteellisella maasto-inventoinnilla. Kuitenkin, kaiken kaikkiaan yli 150 kasvilajin jonkinasteinen taantuminen 1900-luvun aikana Kuopiossa on tosiasia. Kaupungin kasvistosta näyttää kokonaan hävinneen peräti 69 lajia. Näistä alkuperäiskasveja on 29, muinaistulokkaita 21 ja uustulokkaita 19. Kuopiossa nykyisin kasvavista lajeista 68 on kaupungin alueella uhanalaisia. Näistä jopa 49 lajilla säilyminen Kuopion kasvistossa on nykytietojen perusteella vain muutaman esiintymän varassa, mikä asettaa suuria haasteita Kuopion luonnonsuojelutyölle.

Useista Kuopion kaupungin alueella uhanalaisista kasveista kannetaan huolta laajemminkin. Kirjassa käsitellyistä lajeista 22 on valtakunnallisesti uhanalaisia ja 12 valtakunnallisesti silmälläpidettäviä (taulukko 3; Rassi et al. 2001). Lisäksi 28 lajia on merkittävästi taantunut muuallakin Järvi-Suomen alueella (taulukko 4) eli lajeja, joita tullaan ehdottamaan alueellisesti uhanalaisiksi (Rassi et al. 2002). Kymmenen lajia kuuluu ns. kansainvälisiin vastuulajehin (taulukko 5), joiden kannan säilymisessä Suomella on erityinen kansainvälinen vastuu. Luonnonsuojelulain mukaisista erityisesti suojeltaviksi ehdotetuista (Rassi et al. 2001)

lajeista Kuopiossa on tai on ollut esiintymiä ketonukilla (*Androsace septentrionalis*), idänmasmalolla (*Anthyllis vulneraria* subsp. *polyphylla*), ketokatkerolla (*Gentianella campestris*), sääskenvalkulla (*Malaxis monophyllos*), isopukinjuurella (*Pimpinella major*) ja keltahierakalla (*Rumex maritimus*). Joskin vain osa näiden lajien esiintymistä on alkuperäisiä tai edes vakinaisia.

Kuopion arvokkaita kasvipaikkoja suojellaan

Luonnonsuojelun avulla pyritään turvaamaan lajistollisesti vähintään nykyistä vastaavan tilanteen säilyminen tulevaisuudessakin. Yksittäisten lajien suojelu voi kuitenkin olla hankalaa ja kallista, eikä aina välttämättä biologisesti mielekäästäkään. Suojelun lähtökohtana tulee olla kattava suojelualueverkosto, joka ylläpitää kasvillisuustyyppien laajaa kirjoa ja pyrkii ekologisesti toimivien kokonaisuuksien säilyttämiseen.

Kuopiossa on viime vuosina tehty merkittäviä suojelualuepäätöksiä, joiden avulla pyritään mm. pysäyttämään kasvilajiston köyhtyminen tai ainakin olennaisesti hidastamaan sitä. Kuopion kasvistollisesti rikkaimmat alueet, varsinkin lehdot, on saatu jo hyvin suojelun piiriin. Lehtojensuojeluohjelman yhteydessä valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet on merkitty yleiskaavaan suojelualuevarauksina. Kaupungin omistamilla mailla ja osittain myös yksityismailla suojeluohjelma on myös viety loppuun ja suojelualueet perustettu.

Pitkälahden – Hiltulanlahden kalkkialueelta (Korsumäki, Matkusjärvi, Valkeinen) lajistollisesti edustavimmat kohteet on ainakin pääosin jo suojeltu. Pienen

Neulamäen lehtokohteet on osin suojeltu tai sijaitsevat puolustusvoimien alueella, valtion omistamalla ja yleiskaavaan suojelualuevarauksina merkityllä maalla. Sen sijaan Jynkän dolomiittialueen itäpäässä sijaitseva Yötärhan lehto on pääosin jäänyt rakentamisen jalkoihin. Myös Puijon selänlehtä, joka on korvaamaton mm. monipuolisten kasvillisuustyyppeiden, etenkin lehtojen, galleriana ja monen valtakunnallisesti uhanalaisen lajin turvapaikkana, on kasvistollisesti merkittävimmät osat saatu suojeltua. Kolmisopen – Neulamäen alueelle on vastikään perustettu laaja suojelualue. Halmejoen puronvarsilehto Uuhimäellä on suojelun piirissä. Lavonsaaren lehtojen suojelu etenee niinkään hyvin.

Soiden ja suokasvien suojelun osalta tilanne ei ole aivan yhtä hyvä. Vain noin kymmenesosa Kuopion suoalasta on aikanaan jäänyt ojittamatta, ja vain muutama kuopiolainen suo, viimeksi Kojjärven korpi ja Kivijärven rantasuo eteläisessä Kuopiossa, on suojeltu. Alueen lajistollisesti rikkain ja merkittävin suojeltu suokohde on Korsumäen lähdeletot ja lettokorpi. Suojelullisesti pahimpia puutteita on Pitkälähdessä sijaitsevan Riihilammen leton (röyhysara, lettovilla, soikkokaksikko, lehtopähkämö) sekä Pellesmäessä sijaitsevien Syvänlammen rantasuon ja Kuvemäen lettojen (lettovilla, mähkä) jääminen suojelun ulkopuolelle. Näiden pinta-alaltaan pienten alueiden edes osittaisen suojelun tai rauhoittamisen puolesta tulee vielä ponnistella, vaikka Kuvemäen letot ovatkin pääosin jo tiheästi ojitettuja ja Riihilammen letto on parhaillaan jäämässä teollisuusrakentamisen jalkoihin.

Tätä tutkimusta vastaavia alueellisia selvityksiä ei muualla Suomessa ole juurikaan tehty, lähinnä historiallisesti kattavan laajan vertailuaineiston (tieteellisten kokoelmien) puuttumisen vuoksi. Kasvilajiston paikallinen taantuminen ei valitettavasti ole kuitenkaan mikään poikkeuksellinen ilmiö, pikemminkin päinvastoin. Vastaava 1900-luvun aikana tapahtunut lajiston köyhtyminen on tuttu ilmiö niin maakunnallisesti kuin valtakunnallisestikin, eikä se kosketa pelkästään kasveja, vaan monia muitakin eliöryhmiä. Ongelmat ovat kaikkialla lähes samoja ja haasteet selvitä niistä yhteisiä.